

УДК 343.352

Олександр Семенюк,*канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ***Фелікс Неміч,***ад'юнкту наукової лабораторії з проблем досудового розслідування
Національної академії внутрішніх справ*

ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ ШЛЯХОМ ПІДКУПУ

У статті досліджується поняття «підкуп» в контексті диспозиції ст. 369-3 КК України. Визначається специфіка ознак складу відповідного діяння. Проведене дослідження дає підстави для перегляду диспозиції ст. 369-3 КК України в контексті удосконалення кримінальної відповідальності за підкуп.

Ключові слова: підкуп, предмет злочину, змагання, неправомірна вигода.

Постановка проблеми. Явище корупції в Україні вже давно вийшло за межі державного управління й поширилося в нових сферах життя суспільства. Однією з таких негативних тенденцій є корупція в спорті. Корупційні скандали у футболі, боксі, інших видах спорту неодноразово висвітлювались у засобах масової інформації. Одним із найпоширеніших способів вчинення корупції у сфері спорту є підкуп спортсменів, спортивних агентів, працівників спортивних клубів та ін. При цьому боротьба з підкупом у сфері спорту знайшла своє відображення як у світовому кримінальному законодавстві в цілому, так і в Кримінальному Кодексі України (далі – КК України) зокрема. Так, Законом України від 3 листопада 2015 р. № 743-VIII «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» КК України був доповнений ст. 369-3 «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» [1], у якій передбачено відповідальність, зокрема, за вплив на результати офіційних спортивних змагань шляхом підкупу. Однак зміст поняття «підкуп» у ст. 369-3 КК України, на жаль, не конкретизований та різниться за своїм змістом із відповідними дефініціями, представленими в інших статтях КК України (ст. 160, 354, 368-3, 368-4, 370, 386).

Стан дослідження. Проблематика кримінально-правової оцінки підкупу як способу скоєння злочину у сфері спортивних змагань активно досліджувалася у юридичній літературі такими вченими, як Б. В. Волженкін, О. М. Груздур, К. П. Задоя, С. В. Кузьмін, А. В. Савченко, В. В. Сараєв, Д. А. Семенов.

Мета статті – з'ясування ознак підкупу як способу скоєння злочину, передбаченого ст. 369-3 КК України «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань».

Виклад основних положень. Криміналізація противправних діянь щодо впливу на результати офіційних змагань в Україні знайшла своє відображення лише в 2015 р., із прийняттям ЗУ «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [1] та доповненням КК України ст. 369-3 «Противправний вплив на результати офіційних спортивних змагань». Відповідно до пояснювальної записки законопроекту, передумовами його прийняття стало те, що «чинний Закон України «Про запобігання корупції» не охоплює проблему запобігання корупції у сфері спорту. До суб'єктів відповідальності не віднесено осіб, що здійснюють діяльність у цій сфері, зокрема, беруть участь в організації та проведенні спортивних змагань і встановленні їх результатів. Задоволення потреб глядачів у спостереганні спортивного видовища, яке відбувається в умовах чесного, безкомпромісного змагання спортсменів із дотриманням принципів етики і чесної боротьби, має бути одним із базових принципів проведення змагань. Однак факти корупційного впливу на офіційні спортивні змагання і їх результати призводять до отримання масовим глядачем неякісного спортивного видовища, чим істотно порушуються інтереси громадян та інтереси розвитку спорту в Україні». Тобто межі кримінально-правової охорони наявних статей КК України, що передбачали відповідальність за корупційні діяння, до цього часу не охоплювали відповідні діяння у сфері спорту. Саме тому законодавче закріплення криміналізації такого діяння було вкрай необхідне для подальшої боротьби з корупційними проявами у цій сфері.

При цьому законодавець першим у переліку способів скоєння злочину, передбаченого ст. 369-3 КК України, вказує підкуп, проте не розкриває його змісту. Зазначимо, що натепер у КК України не міститься чіткого визначення поняття підкупу як способу скоєння злочину.

Узагальнене розуміння видів підкупу можливо сформулювати лише у процесі аналізу окремих норм КК України. Виходячи зі змісту ст. 160, 354, 368-3, 368-4, 370, 386 КК України, підкуп може вчинятись шляхом: 1) надання неправомірної вигоди; 2) надання пропозиції отримання неправомірної вигоди; 3) обіцянки надання неправомірної вигоди; 4) отримання неправомірної вигоди; 5) прийняття пропозиції неправомірної вигоди; 6) прийняття обіцянки неправомірної вигоди; 7) посередництва (отримання неправомірної вигоди для третіх осіб).

У диспозиції ч. 1 ст. 369-3 КК України визначено, що протиправний вплив може вчинятись шляхом підкупу з метою отримати неправомірну вигоду для себе і третіх осіб. Виходячи із наведеного вище узагальненого розуміння поняття «підкупу», він у контексті ч. 1 ст. 369-3 КК України може вчинятись у таких формах:

А) активних діяч з боку того, хто підкупує: 1) надання неправомірної вигоди за вчинення протиправних дій, що вплинули на результати офіційних спортивних змагань; 2) надання пропозиції отримання неправомірної вигоди за протиправні дії, що вплинули на результати офіційних спортивних змагань; 3) обіцянка надання неправомірної вигоди за протиправні дії, що вплинули на результати офіційних спортивних змагань;

Б) пасивних діяч з боку того, кого підкупувають: 1) отримання неправомірної вигоди за вчинення протиправних дій, що вплинули на результати офіційних спортивних змагань; 2) прийняття пропозиції неправомірної вигоди за протиправні дії, що впливають на результати офіційних спортивних змагань; 3) прийняття обіцянки неправомірної вигоди за протиправні дії, що впливають на результати офіційних спортивних змагань;

В) посередництві (для отримання отримання неправомірної вигоди для третіх осіб).

У ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [1] вказано, що протиправним впливом на результат офіційних спортивних змагань є умисне вчинення корупційного правопорушення. У свою чергу, корупційним правопорушенням даний закон визнає одне з таких альтернативних діянь: 1) підкуп спортсменів, осіб допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадових осіб у сфері спорту; 2) отримання спортсменами, особами допоміжного спортивного персоналу, які беруть участь у спортивному змаганні, посадовими особами у сфері спорту грошей цінних паперів, іншого майна, користування послугами майнового характеру, отримання інших вигод і переваг. Тобто підкупом є лише надання та отримання неправомірної вигоди. При цьому кримінальна відповідальність за пропозиції надання неправомірної вигоди, обіцянку надання неправомірної вигоди, прийняття пропозиції неправомірної вигоди, прийняття обіцянки неправомірної вигоди, посередництво у підкупі не передбачена.

Отже, потрібно констатувати неможливість кваліфікації злочину, передбаченого ст. 369-3

«Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» КК України, скоєного шляхом: надання неправомірної вигоди; обіцянки надання неправомірної вигоди; прийняття пропозиції неправомірної вигоди; прийняття обіцянки неправомірної вигоди.

Правник К. П. Задоя зазначає, що під відповідальність за ст. 369-3 КК України не підпадає практика матеріального стимулювання спортсменів з іншого спортивного клубу за досягнення ними певного позитивного результату під час спортивних змагань із третім конкурентом (суперником). Такі випадки, на його думку, не можуть кваліфікуватись за ч. 1 ст. 369-3 КК України, оскільки таке матеріальне стимулювання не може вважатись спрямованим на некоректну зміну ходу змагань чи їх результату [2]. На нашу думку, таку поведінку суб'єкта можна кваліфікувати як активні дії особи, яка підкупує, адже остання бажає настання вигідних для себе наслідків шляхом надання предметів стимулювання, тобто неправомірної вигоди. Одним із шляхів усунення такої неузгодженості є переосмислення службових повноважень та обов'язків суб'єкта (тренера, наставника, менеджера, спортивного агента, співробітника команди, власника, акціонера, керівника чи співробітника юридичної особи, який організовує спортивні змагання, або особи, уповноваженої на проведення офіційних спортивних змагань; керівника і співробітника міжнародних спортивних організацій та ін.) і, як наслідок, кваліфікація його дій як зловживання службовим становищем.

Щодо кваліфікації злочину, передбаченого ст. 369-3 КК України, неоднозначно сприймається і предмет підкупу. Предметом підкупу за КК України, як правило, виступає неправомірна вигода. Натепер у КК України існує декілька видів визначень неправомірної вигоди, які представлені в примітці до ст. 160 та ст. 354 КК України. У диспозиції ст. 369-3 КК України законодавцем не конкретизується зміст понять «підкуп» та «неправомірна вигода». У п. 2 ч. 3 ст. 8 Закону України «Про запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень» [1], визначено перелік предметів, що можуть використовуватись з метою підкупу. Це гроші, цінні папери, майно, послуги майнового характеру, вигоди, переваги. Даний перелік, на нашу думку, є неповним та занадто конкретизованим. Так, Ю. В. Гродецький зазначає, що в ст. 369-3 КК України під неправомірною вигодою слід розуміти «кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав» [3, с. 57]. Як бачимо, вчений розширив перелік предмета підкупу пільгами та нематеріальними активами, що логічно випливає з антикорупційного законодавства. Водночас він не вказує на поняття вигоди. З огляду на позиції законодавця та науковців, на нашу думку, предметом підкупу учасника спортивних змагань слід визначати: 1) грошові кошти; 2) цінні папери; 3) майно; 4) нематеріальні активи; 5) переваги; 6) пільги; 7) послуги; 8) ви-

годи. Вказаний перелік наявних форм предмета підкупу потребує більш чіткого їх розуміння. Так, під поняттям «грошові кошти» слід розуміти кошти в національній та іноземній валюті. Валюта України – це грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти, що знаходяться на рахунках, або вносяться у вигляді внесків до банківських та інших кредитно-фінансових установ на території України; платіжні документи та інші цінні папери, виражені у валюті України. Іноземна валюта – це іноземні грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу; кошти в грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших кредитно-фінансових установ за межами України; платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або монетарних металах.

Визначення поняття «цінні папери» закріплено законодавцем в ст. 194 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Відповідно до вказаної статті цінний папір – це документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право.

У свою чергу, відповідно до ст. 190 ЦК України майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Відповідно до цього, під поняттям «майно» в контексті предмета підкупу слід розуміти окремі речі, сукупність речей, майнових прав чи обов'язків, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

Натомість річ визначається як: 1) предмет домашнього вжитку, трудової діяльності і т. ін.; 2) будь-який предмет взагалі; 3) предмети особистого користування; 4) предмети, що належать кому-небудь; 5) який-небудь предмет, що викликає захоплення; 6) явище дійсності, вияв або результат якої-небудь дії, діяльності; випадок, факт, подія; 7) твір літератури, мистецтва, наукова книга; 8) робота, справа і т. ін., якою займається або повинен займатися хто-небудь; діло [4, с. 577–588]. Відповідно до цього, під річчю (сукупністю речей) слід розуміти предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179 ЦК України). Сукупністю речей є два і більше предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки. Під перевагами як предметом підкупу розуміють особливі привілеї, що створюють додаткові можливості для конкретних осіб, які вигідно відрізняють їх від інших (наприклад, зменшення обсягу трудових обов'язків зі збереженням

повної оплати праці, отримання поза чергою житла та ін.) [5, с. 276]. В українській мові слово «переваги» означає: 1) володіння вищими достоїнствами порівняно з ким-, чим-небудь; 2) більша, ніж у кого-небудь, кількість чогось, переважання в кількості; 3) виключне, особливе право на що-небудь, привілей [6, с. 132]. Викладене свідчить, що під поняттям «переваги», слід розуміти саме надання окремій особі певних привілеїв стосовно інших. Однак привілеями, що утворюють зміст досліджуваного поняття, можуть виступати: одержання кредитів, позичок, майна поза чергою, у першу чергу, в іншому привілейованому порядку, отримання першочергового права на плановий ремонт житлового фонду, прибудинкових територій та ін.

Нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та можуть існувати окремо від підприємства або юридичної особи. До нематеріальних активів можуть належати: авторські права, право на інтелектуальну власність, програмне забезпечення, організаційні видатки у формі гонорарів, витрати на переформування, виготовлення печаток штампів та ін.

Наступною формою предмета підкупу є послуги. В українській мові слово послуги розуміється як: 1) дія, вчинок, що дає користь; 2) допомога іншому; 3) сприяння розвитку, піднесенню, поширенню чогось; 4) робота, виконувана для задоволення чийх-небудь потреб, обслуговування; 5) служіння, слугування [7, с. 341–342]. Водночас чинний КК України не визначає поняття «послуги», а тому його зміст повинен встановлюватися саме із його загального значення. Із цього випливає, що під послугами як можливою формою предмета підкупу слід розуміти дію, що дає користь, дію спрямовану на задоволення певних потреб кого-небудь. Проте такі дії повинні бути відмінними від інших можливих предметів підкупу (кошти, майно, пільги, нематеріальні активи).

Отже, під пільгами слід розуміти повне або часткове звільнення особи від виконання певних обов'язків. При цьому таке звільнення, як правило, може набувати зовні законного характеру, тобто здійснюватися на підставі певного повноважного правового чи організаційного рішення, утім саме рішення про надання пільг є незаконним, що, власне, і робить такі пільги неправомірною вигодою. У цьому контексті слід відрізнити пільги та переваги. На наш погляд, ця відмінність повинна ґрунтуватися на тому, що пільги є звільненням особи від виконання нею певних дій (обов'язків) і не співвідносяться прямо з виконанням чи невиконанням дій (обов'язків) іншими особами. Переваги ж передбачають певні привілеї стосовно інших, а отже, стосуються не просто виконання чи невиконання дій (обов'язків) самим адресатом, але й виконання дій (обов'язків) іншими особами [8, с. 235].

Розуміння поняття «вигода» не повинно чітко асоціюватися з поняттям неправомірної вигоди, форми якої ми зазначили вище. У ширшому розумінні вигодою є користь, прибуток, зиск із чогось особисто для особи. Це не

обов'язково має бути матеріальний прибуток – наприклад, моральне задоволення від вчинених дій із будь-якою метою (помста, спір, конкуренція).

Висновок

Розуміння змісту поняття «підкуп» у контексті ст. 369-3 КК України має свої особливості. Відповідно до регулятивного законодавства під впливом на результати офіційних спортивних змагань шляхом підкупу слід розуміти лише надання та отримання неправомірної вигоди. Підкупом є лише надання та отримання неправомірної вигоди. При цьому кримінальна відповідальність за пропозицію надання неправомірної вигоди, обіцянку надання неправомірної вигоди, прийняття пропозиції неправомірної вигоди, прийняття обіцянки неправомірної вигоди, посередництво у підкупі не передбачена. У свою чергу, дослідженням встановлено, що предметом підкупу в ст. 369-3 КК України слід визначати: грошові кошти; цінні папери; майно; нематеріальні активи; переваги; пільги; послуги; вигоди.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань : Закон України від 3 листопада 2015 р. № 743-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/743-19/paran141#n141>.

В статье исследуется понятие «подкуп» в контексте диспозиции ст. 369-3 УК Украины. Определяется специфика признаков состава соответствующего деяния. Проведенное исследование дает основания для пересмотра диспозиции ст. 369-3 УК Украины в контексте совершенствования уголовной ответственности за подкуп.

Ключевые слова: подкуп, предмет преступления, соревнования, неправомерная выгода.

The article explores the concept of «bribery» in the context of the disposition of Art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine. Specific features of the composition of the corresponding act are determined. The study provides grounds for revising the disposition of Art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine in the context of improving criminal liability for bribery.

Key words: bribery, subject of crime, competition, undue advantage.

2. Задоя К.П. Науково-практичний коментар до статті 369-3 кримінального кодексу України «Противоправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» / К.П. Задоя // Право і громадянське суспільство. – К., 2015. – С. 149.

3. Гродецький Ю. В. Неправомірна вигода як ознака злочинів, передбачених статтею 369-3 Кримінального кодексу України / Ю. В. Гродецький // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конф. (15 квіт. 2016 р., м. Харків) / Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. – Харків, 2016. – С. 54–57.

4. Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970. – 1979. – Т. 8 : Природа – Ряхтливій. – 1977. – 927 с

5. Тютюгін В.І. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: загальна характеристика / В.І. Тютюгін, Ю.Б. Гродецький // Вісник Асоціації Кримінального права України. – 2015. – № 1(4). – С. 272–295.

6. Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970. – 1979. – Т. 6 : П – Поїти. – 1975. – 832 с.

7. Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970. – 1979. – Т. 7 : Поїхати – Приробляти. – 1976. – 723 с.

8. Семенюк О.О. Зміст поняття «неправомерна вигода» у ст. 160 Кримінального Кодексу України / О.О. Семенюк, О.М. Грудзур // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Випуск 3-2. – Том 3. – С. 134–137. – Серія «Юридичні науки»